

نامه ای از شیخ لطف الله میسی اصفهانی به شاه عباس اول

به کوشش رسول جعفریان

منبع :

<http://www.historylib.com>

در باره این سند

شیخ لطف الله میسی عاملی که شهرت مسجد شیخ لطف الله اصفهان به نام اوست، از عالمان عرب لبنانی است که در اصفهان عصر عباس اول اقامت کرد. شاه، پس از پایتختی اصفهان، ضمن طراحی میدان نقش جهان، مسجدی هم برابر عمارت عالی قاپو بنا کرد و شیخ لطف الله را به پیشنمازی آن گماشت. مدرسه ای هم در کنار آن ساخت و مقام مدرس و متولی موقوفات آن را هم به شیخ لطف الله سپرد. اسکندر بیک شرحی از این مسأله را آورده است. این عالم عرب، فقیهی برجسته بود که البته با حضور شیخ بهایی (م ۱۰۳۰) در دربار شاه عباس در مقام شیخ الاسلامی و نیز حضور میرداماد (م ۱۰۴۱)، امکان این که او را به عنوان عالمی در درجه نخست قرار دهد، وجود نداشت. با این حال، هم او فقیه برجسته‌ای بود و هم شاه عباس وی را قبول داشت. بنای چنین مسجدی برای این فقیه، شاهدی بر این مدعاست. به علاوه، همان گونه که از سند زیر به دست می‌آید، حتی با وجود شیخ بهایی، وی برخی از مسائل فقهی خود را از شیخ لطف الله می‌پرسیده است. ما گزارشی از زندگی وی را همراه با شرحی در باره رساله اعتکافیه او در جای دیگری آورده‌ایم و نیاز به تکرار آن نیست.

آنچه اخیراً در باره وی به دست آمد، یافت شدن نسخه‌ای از رسائل وی به خط خود اوست که در کتابخانه مؤسسه حضرت آیت الله العظمی بروجردی موجود و در فهرست آن کتابخانه (۱/۲۰۸۲-۲۱۵) به شماره ۳۵۵ ثبت شده است. این مجموعه، شامل ۱۷ رساله است که همه آنها در فقه است.

نامه ذیل که از طرف شیخ لطف الله به شاه عباس نوشته شده است، در آن فهرست تحت عنوان «رساله اعاده نماز» یاد شده است. این نامه در صفحات ۱۵۴-۱۵۵ نسخه یاد شده، قرار دارد.

اهمیت این نامه که برخلاف نوشته‌های دیگر مؤلف به فارسی است، اولاً نشانگر آن است که او می‌توانسته به فارسی بنویسد، مگر آن که فرض کنیم، کسی دیگر، مثلاً پسرش شیخ جعفر آن را به فارسی درآورده است. هرچه هست، متن اصلی نامه از خود اوست و در آن از پسرش شیخ جعفر هم یاد کرده است.

نکته مهم دیگر در این سند، اهمیتی است که وی برای شیخ بهایی قائل بوده است. وی شیخ بهاءالدین محمد را عالمی می‌داند که در هیچ دیاری نظیر ندارد. وی از شاه می‌خواهد که مسائل فقهی‌اش را از همو بپرسد. در آخرین جمله گویا شیخ بهایی را «واضح حقیقت حال و راستی رجال» هم وصف کرده است.

افزون بر اینها، مسائل دیگری هم از این نامه به دست می‌آید که می‌تواند در روشن کردن گوشه‌ای از مسائل دینی دوره صفوی سودمند باشد. مانند تعابیری که وی به عنوان یک عالم شیعه، از علمای برجسته شیعه پیش از خود دارد و برای هر کدام، وصفی می‌آورد که نوع نگاه وی را به آنان نشان می‌دهد.

از این سند، همچنین می‌توان به موقعیت شیخ لطف الله در دستگاه عباس اول پی برد؛ زیرا هم اشاره به مسجد دارد

و هم نفس نگارش این نامه، حاکی از آن است که شاه عباس، برخی از مسائل فقهی خود را از وی می پرسد. متقابلاً شیخ هم می گوید که برخی از رسائل خود را به نام شاه عباس نوشته است. از القابی هم که وی برای شاه عباس بکار برده، می توان جایگاه شاه عباس و دولت صفوی را در ذهن عالمان دینی آن دوره تصویر کرد. و اکنون متن این نامه یا رساله:

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين

بعد از حمد الهي و صلوات و تسلیمات نامتناهی بر حضرت رسالت پناه محمد مصطفی، و آله و عترته النجباء. بر بندگان اشرف اعظم - دامت دولته و عزّ ته و شوکت و عدالت و صولته و شفقت و ظلّه و رأفته - واضح باشد که اعاده نماز برای تحصیل ثواب جماعت که غیر متناهیست، برای مقتدی منفرد یا مفترض، سنت است، و در جمیع کتب فقها مذکور است، از ابتدا مثل «جعفریه» و «نقلیه» و غیرهما با «تذکره الفقهاء» طولا و عرضا در هر کتاب در دو جا. و دلایل این مسأله از احادیث صحیح و حسنه و موثقه و غیرها نقلا و عقلا بسیارند علی ما ذکره الفقهاء بلکه از کلام صاحب «معتبر» که محقق اهل البیت است در «معتبر»، و شیخ جمال الدین مطهر که علامه العلماء اهل بیت است در «منتهی» و شیخ طوسی که شیخ جمیع طائفه است در «خلاف» و ابن ادریس که مدقق علماء اهل البیت است در «سرایر» و غیرهم، چنین معلوم شده که کسی از علمای شیعه در این مسأله خلاف نکرده و از مخالفین نیز الاّ از ابی حنیفه و مالک ...

و معلوم نیست که هیچ مسأله از مسائل فقه، مثل این مسأله باشد در ذکر کردن او در هر کتاب در دو جا و از فقهای دین و اهل معارف و یقین.

بحمدالله المعین در درخانه و پای تخت بندگان اشرف اعلی جمعی هستند که بر حالات ایشان اطلاع دارید و می شناسید، خصوصا حضرت شیخ بهاء الدین محمد که در هیچ دیار مثل ندارد، خصوصا در علوم دینی، از او تحقیق ممکن است و متمیز و حکم می تواند بودن.

و این مخلص داعی در این مسأله رساله به عربی نوشت که اکثر عبارات فقها با دلایل عقلیه و نقلیه مذکورند به نام نامی سامی بندگان اشرف اعلی - مَدَّ ظِلُّهُ عَلَي رُؤُوسِ الْمُؤْمِنِينَ - هر وقتی که امر عالی شود، حاضر سازد. و غرض منحصر در تحقیق این مسأله نیست؛ از این قسم از مسائل بسیار است، مثل مسأله اقتدا کردن دو نماز موتّم با یک نماز امام که در آنجا نیز کسی خلاف نکرده است الا ابوحنیفه و مالک ... و نزد همه شیعه و باقی مخالفین صحیح است،

و مسأله اعتکاف کردن در مسجد نواب اشرف که این مخلص شب و روز در آنجا به دعای این دولت قاهره مشغول است.

و مسأله عرق سرکه نجس، و مسأله عقد و ذکر صدق، و مسأله عقد بدون مصلحت، و مسأله اجاره اشجار میوه دار برای انتفاع به ثمار، و بحث کردن در اجوبه مسائل سبّ و جواب دادن از آنها. و دفع بعض اعتراضات واهی از بزرگان که در هر یکی از اینها رساله علی حده نوشته شده، بعضی از بنده، و بعضی از بنده زاده شیخ جعفر و غیر ذلک از تصحیفات و تحریفات که در احادیث و عبارات فقها - رضوان الله علیهم - که در غیاب نواب اشرف اعظم بعضی که از مسائل فقه خبر ندارند، خلاف کردند و خبط و خلط بردند و حضرت شیخ الاسلامی و اکثر حضرات خبر دارند.

امیدوارم که این مسأله بلکه جمیع این مسائل در حضور نواب اشرف اعلی به تمییز حضرت شیخ الاسلام شکافته شود
به امر ایشان، واضح حقیقت حال و راستی رجال، و السلام.
و کتب ذلك الفقير الي الله لطف الله الميسري العاملي حامدا مصليا